

УДК 622.14

Піскун І.А., асистент кафедри гірничих технологій та будівництва ім. проф. Бакка Ігнатюк Р.М., аспірант спеціальності 184 «Гірництво»
Луценко Д.О., студент 3-го курсу спеціальності 184 «Гірництво»
(Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир, Україна)

СТАН ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ ПРИРОДНОГО КАМЕНЮ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Житомирська область є одним із провідних центрів видобутку природного облицювального каменю в Україні, забезпечуючи понад 40% загальнонаціонального виробництва. Останнє десятиріччя характеризується суттєвими змінами у галузі під впливом макроекономічних чинників та політичних подій, зокрема після 2014 року традиційні ринки збуту було втрачено, що змусило переорієнтувати експорт на країни Європи та Азії. Це призвело до коливань виробничих і фінансових показників галузі. Одночасно зросла увага до ефективного використання ресурсів та екологічно збалансованого видобутку. Сучасні вимоги – підвищення екологічних стандартів, впровадження інноваційних технологій та забезпечення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку – обумовлюють стратегічну необхідність комплексного аналізу тенденцій і перспектив розвитку галузі [1].

Житомирщина традиційно утримує лідерство у видобутку декоративного та будівельного каменю. Родовище гранітів, лабрадоритів і габро в області становлять близько 45,6% розвіданих запасів облицювального каменю України, а права на розробку надано більш ніж 90 родовищам [2].

Як наслідок, Житомирська область є ключовим постачальником українських граніту, габро та лабрадориту на світовий ринок. До 2014 року значна частка продукції (плити, пам'ятники) експортувалася до росії та білорусі. Після розриву торговельних зв'язків цей напрям збуту було повністю втрачено. Вітчизняні експортери переорієнтувалися на інші країни, і вже станом на 2021 рік український камінь постачається до 22 країн Європи, Азії та Північної Америки. Серед нових ринків – держави ЄС (Данія, Німеччина, Литва, Франція, Швейцарія та ін.), країни Кавказу і Середньої Азії (Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан, Узбекистан тощо) [3].

У вартісному вимірі внесок Житомирщини в експорт каменю сягає десятків мільйонів доларів щороку. Сукупно по Україні експорт граніту і базальту у 2021 р. перевищив \$500 млн, з яких значну частку забезпечує Житомирська область. До пандемії регіон експортував каменю приблизно на \$50–100 млн щорічно; у 2020 р. продукція з каменю, гіпсу та цементу становила 12,9% від загального експорту області (\$60–70 млн із \$531 млн) [4].

Експорт природного каменю забезпечує близько 2% валового регіонального продукту (ВРП) Житомирської області. На перший погляд це невелика частка, але йдеться лише про експортну виручку. Більшість видобутого каменю споживається всередині країни, тому повний внесок галузі у економіку регіону значно вищий.

Попри згадані труднощі, перспективи розвитку каменедобувної галузі в регіоні оцінюються оптимістично. Світовий попит на якісний облицювальний камінь зростає, і українська продукція посідає власну нішу завдяки високій якості та унікальним декоративним властивостям. За даними 2023 року, експорт каменю з України активно відновлюється, його обсяги зросли на 61% порівняно з 2022-м, наближаючись до довоєнного рівня. Для Житомирщини зростання зовнішнього попиту означає додатковий імпульс економічному розвитку. За оптимістичним сценарієм, протягом наступних 3–5 років область може збільшити експорт граніту на 20–30%, освоюючи нові родовища, нарощуючи потужності переробки та розширюючи присутність на перспективних

ринках. Важливим фактором стане повоєнна відбудова України, оскільки зростання внутрішнього попиту на будівельні матеріали (в тому числі природний камінь для відновлення інфраструктури) опосередковано підтримає галузь і створить базу для подальшої експансії на зовнішні ринки [5].

Для реалізації цього потенціалу та вирішення наявних проблем пропонуються такі стратегічні заходи:

- стимулювання виробництва готової продукції з каменю в області, для чого є необхідним відкриття нових цехів з розпилювання та виконання різних видів фактурної обробки (це дозволить підвищити додану вартість експорту і конкурентоспроможність галузі, для чого місцева влада і державні програми мають заохотити інвестиції в такі проєкти через податкові пільги або пільгове кредитування);

- активізація маркетингу та пошук нових ринків шляхом підтримки експортерів у просуванні українського каменю за кордоном (може бути виконано за допомогою проведення торговельних місій, участі у міжнародних виставках каменю, тощо, що дозволить знайти нових партнерів і замовників), перспективними в цьому відношенні є ринки Близького Сходу (ОАЕ, Саудівська Аравія), де високий попит на декоративний камінь, а також віддалені країни (США, Австралія), частка яких у структурі експорту наразі незначна;

- поліпшення регуляторного середовища, задля спрощення та прискорення процедури отримання ліцензій на видобуток, паралельно необхідно розробити ряд заходів задля посилення боротьби з нелегальним видобутком (щоб усунути «тіньовий» сегмент), що дозволить збільшити прозорість галузі та залучити більше офіційних інвесторів;

- розвиток кадрового потенціалу, який може бути досягнутий за рахунок створення навчальних програм для підготовки кваліфікованих спеціалістів каменедобувної і каменеобробної галузі, нові знання і навички працівників сприятимуть підвищенню продуктивності та впровадженню інноваційних технологій у виробництво.

У цілому, експорт природного каменю залишається вагомим фактором економічного розвитку Житомирської області. При правильній стратегії – інвестиціях у переробку, розв’язанні логістичних проблем та освоєнні нових ринків – ця галузь здатна значно збільшити свій внесок у ВРП. Підтримка і модернізація каменедобувної промисловості здатна перетворити природні багатства Житомирщини на стійке джерело доходів, забезпечуючи зростання добробуту населення та підвищення конкурентоспроможності регіону на національному і міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Сьомак О.М. (2020) Аналіз експорту та імпорту добувної галузі України. *Економічний простір*. №153. С. 123-127. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/153-21>
2. Котенко В.В., Піскун І.А. & Ігнатюк Р.М. (2024) Дослідження міри впливу розмірів блоків природного каменю на ефективність роботи вантажного устаткування за умов ПП «Кванта-ЛЧ». *Технічна інженерія*. Вип. 93. С. 356-362. [https://doi.org/10.26642/ten-2024-1\(93\)-356-362](https://doi.org/10.26642/ten-2024-1(93)-356-362)
3. Житомирська обласна державна адміністрація (2021) Паспорт області [Електронний ресурс]. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/PASPORT-malyj.pdf> (дата звернення: [17.03.2025])
4. Ініціатива прозорості видобувних галузей (2018) Звіт ІПВГ України за 2016 рік. URL. <https://eiti.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/Zvit-IPVH-UA-final.pdf> (дата звернення: [17.03.2025])
5. Державна служба статистики України (2022) Індекси обсягу виробництва товарів у 2021 році. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/e_iovt/arh_iovt2023.htm (дата звернення: [17.03.2025]).